

Knygų serija – Lietuvos parkų aprašai – papildyta dar viena knyga

Vaiva Deveikienė, Steponas Deveikis

Lietuvos kraštovaizdžio architektų sąjunga, Vilnius

Žinomas šalies dendrologas ir parkotyriminkas dr. Laimutis Januškevičius, ilgus metus tyrinėjęs Lietuvos parkus, parašęs ir publikavęs parkotyros temomis daug mokslinių ir mokslo populiarinimo straipsnių įvairiuose leidiniuose, tarp jų ir mokslo žurnale *Miestų želdynų formavimas*, išleidęs šiuos parkų tyrimus apibendrinančius leidinius *Lietuvos parkai* (2004 m.; 488 p., aprašyti 148 parkai), *Po gražiausius Lietuvos dvarų parkus* (2010 m.; 323 p., sąraše yra 177 parkai), 2017 m. parengė ir išleido trečiąją knygą – šįkart *Po Lietuvos tarpukario ir pokario metų parkus* (leidykla „Lututė“, 480 p., 24,5 x 23 cm, ISBN 978-9955-37-194-6).

Naujoji knyga puikiai pratęsia anksčiau išleistų parkų aprašų ciklą, knygų seriją (visų jų leidykla „Lututė“). Tenka pripažinti, kad po kraštovaizdžio architekto Antano Tauro (1912–1988) leidinių apie Lietuvos parkus (*Lietuvos TSR parkai*, 1966; *Mūsų parkai*, 1989; pastarojoje aprašyti 239 parkai), parengtų remiantis 1958 m. ir 1985–1987 m. parkų inventorizacijų duomenimis, dr. L. Januškevičiaus knygos, apibendrinančios parkų naujų inventorizacijų duomenis, yra svarbus ir reikšmingas indėlis į Lietuvos parkotyros darbų skrynią ir kraštovaizdžio architektų, želdynų specialistų, parkų mylėtojų bei kolegijų, dailės akademijos, universitetų studentų knygų lentynas.

Naujoji knyga – išties reikšmingas leidinys, pristatantis ir analizuojantis XX a. sukurtus Lietuvos miestų ir kitų gyvenviečių parkus, skverus, naujuosius želdynus. Knygoje naujai aptariamos parkų ir kraštovaizdžio architektūros meno tolesnio vystymosi tendencijos, parkų ir kitų visuomeninių erdvių želdynų tvarkymo ir pritaikymo visuomenės poreikiams kryptys ir principai. Nauja ir tai, kad greta parkų ir skverų autorius knygoje pristato ir vertingiausias šalies dendrologinius parkus ar dendrologines kolekcijas, pateikdamas šių želdynų dendrologinį ir kraštovaizdinį vertinimą. Šio leidinio tikslas – apžvelgti 2000–2016 m. autoriaus atlikto Lietuvos parkų tyrimo rezultatus ir pristatyti ne tik kraštovaizdžio architektūros visuomenei, bet ir potencialiems lankytojams daugumą šalies tarpukario, pokario ir atgimimo laikotarpių parkų, supažindinti su juose augančiais retais vietiniais ir egzotiniais medžiais bei įdomesniais ir svarbesniais šių želdynų kūrimo ir renovacijos faktais.

Viena kita ankstesnių leidinių recenzija, publikuota mokslo darbų leidiniuose (prof. habil. dr. Konstantino Jakovlevo-Mateckio recenzija mokslo žurnale *Urbanistika ir architektūra*, 2011, t. 35, Nr. 3; Sauliaus Sodeikio atsiliepimas „Dvi knygos apie parkų stilistiką ir grožį“ knygoje *Edouard'o André šiaurės parkų kelias*, 2011), neturėjo didesnės įtakos parkų aprašų autoriui, nepakeitė autoriaus pozicijos, tyrimų turinio aprėpčių (gylis ir pločio) ir monografijų (ar studijų) struktūros. Ir naujos knygos iliustracijose, kaip ir ankstesnių, mėgaujama parkų detalėmis ar atskirų elementų, medžių žiedų ir vaisių nuotraukomis, tačiau nespausdinami parkų planai ar kompozicinę visumą aprėpiantys aerofotografiniai vaizdai. Visose knygose veltui ieškosime planinės, kartografinės medžiagos ar senosios ikonografijos. Panoramų nuotraukos, ortogonalinės aeronuotraukos, aprėpiančios esminius individualius parkų bruožus, būtų labai pravarčios kraštovaizdžio architektų, želdynų specialistų, šios srities kolegijų, dailės akademijos, universitetų studentų studijoms, padėtų geriau pažinti kraštovaizdžio meno (ne tik dendrologijos) objektą.

Diskutuotinas ir knygos pavadinimas (jis galėjo būti tikslesnis), nes per plačiai traktuojamas pokario laikotarpis. Juk knygoje aprašomi tarpukario, pokario ir vėlesnio laikotarpio, t. y. iki šių

dienų, Atkurtos Lietuvos šimtmečio – želdynai. Knygos autorius paaiškina pokario sąvoką (p. 12): „tai laikotarpis nuo Antrojo pasaulinio karo pabaigos (1945 m.) iki šių dienų. [...] Baltijos šalyse jis skaičiuojamas nuo Antrojo pasaulinio karo pabaigos iki šių šalių nepriklausomybės atkūrimo 1990 m.“ Manome, kad čia tik politinis vertinimas, sociokultūrinis ir ekonominis laikotarpio, pavyzdžiui, nuo 1955 m. turinys ir pavadinimas turėtų būti kitoks. Pats knygos autorius išskiria ir aptaria Lietuvos tautinio atgimimo laikotarpio dekoratyvinius želdynus (p. 14–15). Tokių želdynų knygoje aprašoma per dešimt: Kauno Nemuno salos parkas ir „Žalgirio“ parkas (Kauno r.), Pasvalio smegduobių parkas, „Harmony park“ (Prienu r.), Europos parkas (Vilniaus r.), Unenos miesto Dauniškio ir Vyžuonos parkai, Rokiškio Lionginio Šepkos parkas, Kelpšaičių parkas (Šilalės r., Rietavo miškų urėdija), Grūto sovietinių skulptūrų parkas (Druskininkų sav.) ir kt. Minima ir keletas atminties ažuolynų – Lietuvos tautinio atgimimo ažuolynas Jono Basanavičiaus tėviškėje (Vilkaviškio r.), Lietuvos 1000–mečio (2009 m.) parkai Kelmėje, Telšiuose šalia Germanto ežero ir kt. Pristatoma ir keletas dendrologinių kolekcijų, tarp jų ir asmeninė autoriaus – „Dzūkijos“ dendrologinis parkas.

Į knygą buvo atrinkta 143 vertingiausi minėtų laikotarpių parkai ir skverai, kiti želdynai. Jų aprašymai pateikiami remiantis autoriaus atliktų ilgamečių šalies dekoratyvinių želdynų dendrologinių ir kraštovaizdinių tyrimų duomenimis ir literatūros šaltiniais. Tiesa, naujosios knygos literatūros sąrašas, kaip ir ankstesnių, daugiau dendrologijos srities. L. Januškevičius plačiai cituoja savo ankstesnes publikacijas, jų naujojoje knygoje nurodoma 40. Taip buvo ir ankstesnėse knygose, pvz., leidinyje *Po gražiausius Lietuvos dvarų parkus* (2010) vien tik L. Januškevičiaus, vieno ir su bendraautoriais, publikacijų nurodoma 20; leidinyje *Lietuvos parkai* (2004) tokių publikacijų nurodyta 13. Kaip rašo knygos autorius, „aplankyti ir ištirti 156 miestų bei gyvenviečių parkai, skverai ir kitos rekreacinės teritorijos“. Tenka atkeipti dėmesį, kad knygoje aprašomi ir keli senųjų dvarų parkų pagrindu sukurti ir išplėtoti Pajūrio parkas (Šilalės r.), Gargždų parkas (Klaipėdos r.), Kvietiško (Marijampolės kolegijos) parkas; taip pat istoriniai – tikrai ne tarpukario ir pokario, o gerokai ankstesnio laikotarpio – parkai, dauguma jų iš Vilniaus, tai Bernardinų sodas (p. 444–447), Misionierių sodas (p. 448–451), Vingio parkas (p. 454–457), dar keletas.

Leidinį sudaro keturi skyriai: trumpa apžvalga „Lietuvos dekoratyvinės sodininkystės ir parkų meno istorinės raidos bruožai“ (p. 6–9); „Bendroji tarpukario ir pokario metų parkų apžvalga“ (p. 10–15); pagrindinis skyrius – „Vertingiausi šalies tarpukario, pokario ir tautinio atgimimo metų dekoratyviniai želdynai“ (p. 17–473); knyga užbaigiama kukliu, bet pamokymų ir asmeninės nuomonės talpiu skyreliu „Parkų renovacija ir tvarkymas – dendrologiniai, architektūriniai ir gamtosauginiai aspektai“ (p. 474–477). Parkų aprašymai pagrindiniame veikalo skyriuje pateikiami pagal šalies administracinius rajonus (savivaldybes), iš 50 savivaldybių. Gausiausias tokių parkų spiečius – Druskininkų savivaldybėje.

Knygos recenzentas prof. habil. dr. K. Jakovlevas-Mateckis, išspausdinęs recenziją „Naujas, reikšmingas šalies kraštovaizdžio architektūros menotyros mokslo darbas apie Lietuvos tarpukario ir pokario metų parkus“ LKAS tinklalapyje, pasidžiaugė, kad „dendrologine ir kraštovaizdine verte šie želdynai neretai pralenkia ir senuosius dvarų parkus. Puošnumu ir išraiškingumu seniesiems dvarų parkams nenusileidžia daugelis tarpukario ir ypač pokario metų parkų, kuriuos projektavo ir kūrė tokie šio laikmečio kraštovaizdžio architektai, kaip A. Tauras (Girionių parkas), A. ir R. Kiškiai (Juknaičių gyvenvietės parkas), K. Jakovlevas-Mateckis ir D. Skaisgirytė (Šalčininkų miesto parkas), T. Šešelgienė (Skaistgirio parkas), A. Gaulia (Skuodo miesto parkas) ir kiti“. Dr. L. Januškevičius autorystės klausimams nėra labai atidus, bet tikrai gerokai atidesnis nei ankstesniuose leidiniuose. Puiku, kad nurodyti, pavyzdžiui, Alytaus miesto sodo (p. 30–33), Grūto sovietinių skulptūrų parko (p. 104–107), „Žalgirio“ parko (p. 184–187), Skinderiško dendrologinio parko (p. 214–217), Kupiškio marių Uošvės Liežuvio dendrologinio parko (p. 250–253), Vilniaus Bernardinų sodo (p. 444–447) kūrimo ir renovacijos projektų autoriai. Tačiau neminimos daugelio senesnių parkų kūrėjų, taip pat parkų tvarkymo, restauravimo ar rekonstrukcijos projektų autorių pavardės. Pavyzdžiui, nenurodyti Druskininkų Vijūnėlės upelio tvenkinio parko (p. 86–89) kūrimo

(1986–1987) ir renovacijos projektų autoriai, Nemuno salos parko Kaune (p. 168–171) projekto autoriai, Šilalės r. Pajūrio parko (p. 384–385) naujosios dalies projekto autorius, Zarasų Didžiosios salos parko (p. 470–473) renovacijos projektų ir kitų parkų projektų autoriai. Lazdijų miesto parko (p. 254–257) projekto (1962) autoriai L. Dringelis ir R. Pilkauskas nurodyti, tačiau renovacijos ir rekonstrukcijos 2014–2015 m. projekto autorius ar autoriai nenurodyti. Vilniaus Misionierių sodų aprašyme (p. 448–451) nurodomas tik šių sodų sutvarkymo projektų konkurso laimėtojas – juridinis asmuo – SĮ „Vilniaus planas“ (o juk yra konkretūs autoriai).

Leidinyje pasitaiko apmaudžių klaidų. Buivydiškių parko apraše (p. 458–461) išspausdinta Vilniaus Vingio parko metrika. Klaidingai nurodyta Vilniaus universiteto botanikos sodo įkūrimo data, rašoma (p. 7), kad jis Vilniuje įkurtas 1787 m. (turėtų būti 1781 m.). Klaidingai nurodomi A. Tauro knygos *Mūsų parkai* leidybos metai (turėtų būti 1989, vietoje leidinio literatūros sąrašo ir tekste nurodomų 1980 m.). Visuose dr. L. Januškevičiaus leidiniuose – ir naujajame, p. 9 – kartojama mintis apie prancūzų kraštovaizdžio architekto Edouard'o André įtaką rengiant Kretingos dvaro parko planą. Kiti E. André kūrybos tyrinėtojai to nepatvirtina, naujais tyrimais ir publikacijomis atskleidžia Rytų Prūsijos kraštovaizdžio architekto Johanno Larasso (1820–1893) indėlį projektuojant Kretingos parką.

Naujos knygos literatūros ir šaltinių sąrašas be reikalo liko ankstesnių leidinių literatūros sąrašo pozicijos, *The Oracle Education Foundation* šaltiniai (2001) apie Mesopotamiją, Romą (*Ancient World Parks and Gardens*), Viduramžių Europą (*Middle Ages, Parks and Gardens*), J. Janicko *History of Horticulture* (2002), kiti istoriniai veikalai. Tinklalapio *manoparkas.lt* parkų schemų medžiaga (A. Tauro schemas) leidinyje nepanaudota ir nepublikuojama, nors literatūros sąrašas nurodoma. Literatūros sąrašas pasigestume kai kurių prof. habil. dr. Konstantino Jakovlevo-Mateckio straipsnių (apie Bernardinų sodą ar Vingio parką), kitų autorių naujesnių publikacijų (2013–2015) apie Utenos želdynus, KTU mokslininkų publikacijų apie Marijampolės miesto centro viešąsias erdves (*Miestų želdynų formavimas*, 2015), kraštovaizdžio architektų Pilkauskų straipsnio apie Šiaulių centrinį miesto parką (*Miestų želdynų formavimas*, 2013) ir kitų. Gaila, kad knygoje literatūros sąrašas *Miestų želdynų formavimas* neatsakingai nurodomas kaip tarptautinės konferencijos leidinys, nors jis jau seniai kotiruojamas kaip mokslo žurnalas.

Nepaisant aptartų smulkių ydų ir netikslumų naujoji knyga neišvengiamai tampa svarbiu mokslinės informacijos, Lietuvos parkų istorijos, kraštovaizdžio architektūros ir menotyros informacijos šaltiniu. Tai puiki studija, apibendrinanti Lietuvos parkų kūrimo tradiciją, jos raidą ir šimtmečio istoriją. Puiki dovana Lietuvos valstybės jubiliejaus proga.

Solid Book Series – Descriptions of Lithuanian Parks – a New Book Is Added

Famous country dendrologist and park specialist dr. Laimutis Januskevicius, who has been studying Lithuanian parks for many years, has written and published a number of scientific articles and scientific popularization in various publications, including the scientific journal *Formation of Urban Green Areas*, which published these solid books, e. g. *Lithuanian parks* (in 2004, 488 p., described 148 parks), *Through the most beautiful parks of Lithuanian manors* (in 2010, 323 p., there are 177 parks in the list), in 2017 prepared and published the third book, this time, *Through the Lithuanian parks of interwar and post-war years* (publishing house “Lutute” in Kaunas, 480 p., ISBN 978-9955-37-194-6). In a new book he described 143 parks.

The new book is a really significant publication, presenting and analysing the parks, squares, green plantations created in the 20th century in Lithuanian cities and other settlements. The book deals with new trends in the development of the park arts and landscape architecture, in the management and application of parks and other public spaces to the needs of the public. The new fact is that beside the parks and squares, the author presents in the book also the most valuable dendrological parks (arboretums) or dendrological collections of the country, presenting the dendrological and landscape assessment of these green areas. The purpose of this publication is to review the results of the research of the Lithuanian parks carried out in the period 2000–2016 by the author and to present not only the landscape architecture community but also the potential visitors to the majority of the country's interwar, post-war and Lithuania's rebirth period parks, to introduce the rare local and exotic trees growing there and more interesting and more important facts about the creation and renovation of these green areas.

The publication consists of four sections: a brief overview “Features of the historical development of Lithuanian ornamental horticulture and parks” (pp. 6–9); “A general review of the parks of the interwar and post-war years” (pp. 10–15); main chapter “The most valuable ornamental greenery of the country during the interwar, post-war and national rebirth years” (pp. 17–473); the book is completed with modesty personal comments and recommendations, a section entitled “Parks’ renovation and management – dendrological, architectural and environmental aspects” (pp. 474–477). The descriptions of the parks in the main section of the work are provided by the country’s administrative districts (municipalities), and cover 143 parks from 50 municipalities. The largest cluster of such parks is in Druskininkai municipality.

All books of dr. L. Januskevicius, also this new book, summarizing the data of the new inventories of parks is an important and significant contribution to the Lithuanian gardens’ art history works and the shelves of library books for landscape architects, gardeners, park lovers and colleges, art academies, and university students’ books.